

Z FILII PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY W GDYNI
KIEROWNIK DR MED. J. JAKÓBKIEWICZ

SPRAWOZDANIE FILII
PAŃSTWOWEGO
ZAKŁADU HIGIENY W GDYNI
1937 R.

OPRACOWAŁ:
DR MED. J. JAKÓBKIEWICZ
KIEROWNIK FILII
PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY
W GDYNI

ZBIORŪ GDYŃSKIEGO Nr 1

BIBLIOTEKA FILII PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY W GDYNI
1 9 3 8 R.

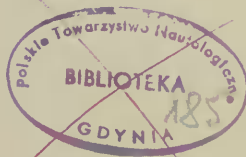
Z FILII PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY W GDYNI
KIEROWNIK DR MED. J. JAKÓBKIEWICZ

SPRAWOZDANIE FILII
PAŃSTWOWEGO
ZAKŁADU HIGIENY W GDYNI
1937 R.

OPRACOWAŁ:
DR MED. J. JAKÓBKIEWICZ
KIEROWNIK FILII
PAŃSTWOWEGO ZAKŁADU HIGIENY
W GDYNI

1420
~~2504~~ / II

ZBIORU GDYŃSKIEGO Nr 1

CT-28172

Odbitka z miesięcznika
"ZDROWIE PUBLICZNE" Nr 11
1938 rok

Gdynia

8527/M2

Od szeregu lat istniał w Gdyni Zakład Badania Żywności, a od połowy roku 1937-go został otwarty Oddział Bakteriologiczny. Jednocześnie zreorganizowano dotychczasowy Zakład Badania Żywności, wyodrębniając z niego w samodzielny Oddział Badania Wody i łącząc wszystkie 3 Oddziały w jedną całość jako Filię Państwowego Zakładu Higieny. Reorganizacja dokonana miała na celu usprawnienie higieniczno - sanitarnej kontroli dla tym lepszego zadośćuczynienia potrzebom obsługiwanego przez Filię terenu. Potrzeby zaś te są bardzo wielkie.

Poza wykonaniem wszystkich potrzeb w dziedzinie kontroli higienicznej na Pomorzu, Filia Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni ma jako główne swoje zadanie obsłużenie portu Gdyni.

Z powyższym głównym zadaniem Filii łączy się jeszcze jedno, mianowicie nastawienie Filii na zagadnienia medycyny tropikalnej. Nowa dla naszego świata lekarskiego dziedzina wymaga dużej pracy przygotowawczej teoretycznej i praktycznej. W tym celu Filia rozpoczęła organizowanie własnej biblioteki naukowej. Poza otrzymaniem znacznej ilości dzieł naukowych od Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, biblioteka Filii otrzymała w darze od Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, od Biblioteki Centrum Wyszakolenia Sanitarnego, od Warszawskiego Czasopisma Lekarskiego i od szeregu lekarzy znaczną ilość odbitek prac naukowych i czasopism. Pozwoliło to na skompletowanie szeregu czasopism, za ubiegłe 15 lat, jak np. *Lekarz Wojskowy*, *Warszawskie Czasopismo Lekarskie*, *Rapports Epidemiologiques Ligi Narodów*, *Medycyna Doświadczalna i Spełeczna* i wielu innych.

Od roku 1938 Biblioteka Filii zaprenumerowała kilkanaście naukowych czasopism polskich i zagranicznych.

Z Biblioteki Filii Państwowego Zakładu Higieny mogą korzystać lekarze miasta Gdyni zarówno jak i lekarze z innych miejscowości, którzy by pragnęli mieć odnośne materiały dla opracowania poszczególnych tematów lub interesujących ich dziedzin.

I. Badania bakteriologiczne.

Bakteriologiczne badania obejmują teren ograniczony do miasta Gdyni i powiatu morskiego (inne oddziały obsługują teren całego województwa pomorskiego).

D u r b r z u s z n y. W roku 1937 wykonano ogółem 8.842 badań za okres 6 miesięcy, gdyż Oddział Bakteriologiczny został uruchomiony dopiero od lipca 1937 r.

T A B L I C A I.
Wykaz półroczny analiz posiewów krwi i Widala.

Miano aglutynacji	50	100	200	400	800	1600	3200	Razem
Ilość surowic	67	27	31	20	24	12	5	186
W tym dodatnich posiewów krwi	3	6	5	6	6	0	2	28 (15%)

(Skrzep krwi posiewano na bulion z żółcią i przesiewano po 48 godzinach i po tygodniu na pożywkę Endo).

Próbek kału i moczu zbadano 483, w tym z wynikiem dodatnim 44. Kał i mocz posiewano na podłoża Endo, *Szustowej* i *Müller-Kaufmanna*.

Następna tablica Nr. II daje porównawcze zestawienie wyników, otrzymanych na poszczególnych podłożach.

T A B L I C A II.

	Endo+ Szust+ M. K.+	Endo+ Szust+ M. K.—	Endo+ Szust— M. K.+	Endo— Szust+ M. K.—	Endo+ Szust— M. K.—	Endo— Szust+ M. K.—	Endo— Szust— M. K.+	Razem
Pał. Ebertha	5	8	0	1	8	18	1	42
p. A.	—	—	—	—	1	—	—	1
p. B.	—	—	1	—	—	—	1	2
								44

Pałeczek para C i Gärtnera nie wykryto.

Jak widzimy z tego zestawienia stosunkowo najlepsze wyniki dała pożywka *Szustowej*.

Wszystkie szczepy wyhodowane od chorych w Gdyni należą do grupy ksylozo - ujemnych. Różnic biochemicznych między szczepami nie stwierdzono.

Dla sprawdzenia, czy nie zachodzą między nimi większe różnice antygenowe przebadano 50 szczepów tyfusowych, pochodzących od 15 chorych, nastawiając odczyn zlepnny z surowicami diagnostycznymi Ty, p-A, p-B, p-C, p-Gärtnera.

Surowica Anty Ty aglutynowała te szczepy w rozcieńczeniach od 1 : 6.400 do 1 : 25.000

Anty A	od 1:200	do 1:1600
„ B	„ 1:50	„ 1: 200
„ C	„ 1:50	„ 1: 400
„ Gä	„ 1:200	„ 1:6400

Różnice między szczepami, pochodzącymi od różnych chorych, nie były większe niż różnice między szczepami od tego samego chorego.

Badania na nosicielstwo na terenie miasta Gdyni są na ogół wykonywane w sposób zadawalający. Szpital dla zakaźnych w Babim Dole wypisuje ozdrowieńców, stosownie do obowiązujących instrukcyj, po trzykrotnym ujemnym badaniu kału. Ponadto prowadzone są badania na nosicielstwo wśród pracowników firm rybnych. W 1937 roku przebadano kał 50-ciu takich pracowników w kierunku duru brzuszego i pasożytów jelitowych. Duru brzuszego nie wykryto; w czterech wypadkach stwierdzono pasożyty jelitowe. Osobników tych firmy wyłączyły od pracy przy artykułach spożywczych do czasu ich wyleczenia.

Na terenie powiatu morskiego badania ozdrowieńców po durze brzuszonym nie są wystarczające. Wypisywani oni są po jednokrotnym ujemnym badaniu kału. W jednym ze szpitali zdarzył się wypadek, że chora po przebyciu duru brzuszego w półtora miesiąca po wypisaniu trafiła do innego szpitala z powodu banalnego ropnia. Ze względu na dur w anamnezie posłano jej kał do badania na obecność pałeczek tyfusu. Dwukrotne badanie w odstępie tygodniowym dało wynik dodatni.

D u r o s u t k o w y. Każda nadesłana na odczyn Widala próbka krwi jest jednocześnie badana na odczyn Weil - Felixa. Ogółem wykonano 186 odczynów, wszystkie z wynikiem ujemnym.

C h o r o b a B a n g a. Surowice chorych na dur brzuszny badano na odczyn aglutynaacyjny z pałeczką Banga. Ogółem wykonano 186 odczynów z następującym wynikiem:

Miano	Ponizej 20	1:20	1:40	1:80	1:160	1:320	1:640	1:1280	Razem
Ilość	117	12	18	14	2	8	4	2	186

Dało się przy tym zauważyć, że miano tej aglutynacji było wyższe przeważnie w tych wypadkach, które dawały wysokie miano w odczynie Widala. Zawsze jednakże to miano aglutynacji z Bangiem było niższe od miana Widala.

Dla sprawdzenia, czy zachorowanie na tyfus ma rzeczywiście wpływ na podniesienie się miana aglutynacji z zarazkiem Banga, przebadano 464 surowice Wassermanowskie w ten sam sposób. Każdą surowicę nastawiono z dwoma szczepami: szczepem pał. Banga użytym w P. Z. H. w Warszawie i szczepem otrzymanym z Kopenhagi (szczep ten różni się od szczepu P. Z. H. bardziej delikatnym wzrostem na pożywkach stałych i nieco większą zdolnością aglutynowania się). Otrzymano następujące wyniki:

T A B L I C A III.
Badania na aglutynację.

Miano	Poniżej 20	20	40	80	160	320	640	1280	Razem
Szczep z Warszawy	265	91	62	30	14	1	0	1	464
Szczep z Kopenhagi	225	89	76	40	25	8	0	1	464

Wśród surowic durowych miano wyższe od 1 : 80 z pał. Banga dało około 13,5% surowic, podczas gdy z Wassermanowskich zaledwie 3,4% (szczep w Warszawy) względnie 7,3% (szczep z Kopenhagi), co wydaje się potwierdzać przypuszczenie, że zachorowanie na dur brzuszny podnosi miano aglutynacyjne surowicy i z pałeczką Banga. Reakcji odchylenia dopełniacza nie robiono (z powodu braku antygeny).

B ł o n i c a. W 1937 r. zbadano 53 próbki. Błonicę wykryto w 5 wypadkach, Anginę Plaut - Vincenta w 1. Materiał posiewa się na pożywkę Löfflera i pożywkę Hilla. Pożywki Hilla używa się zamiast pożywki Clauberg'a, która jako mało trwała przy małej ilości materiału nie jest ekonomiczną. Pożywka Hill'a, jakkolwiek nie zawiera substancji hamujących (teluryn potasowy), ma tę wyższość, że może być przechowywana tygodniami. Obraz mikroskopowy błonicy wyhodowanej na pożywce Hill'a jest bardziej wyrazisty niż na surowicy Löffler'a.

O d e z y n W a s s e r m a n a. Odczyn Wassermana wykonano z 1702 próbkami. Każdą surowicę badano z antygenem Mc-Intosha i Bordet - Ruelensa na odczyn odchylenia dopełniacza i z antygenem citocho-

lowym *Sachsa - Witebsky'ego* na odczyn kłaczkujący. Dodatni odczyn kłaczkujący mieliśmy w 203 wypadkach.

Filia w Gdyni wykonuje badania serologiczne dla Ubezpieczalni Społecznej w Gdyni i powiatu morskiego, poradni eugenicznej w Gdyni, poradni przeciwwenerycznej dla marynarzy, Ośrodków Zdrowia i poradni dla schorzeń płucnych oraz dla więzienia w Wejherowie.

T A B L I C A I V.
B a d a n i a n a k i ł ę .

	±	+	++	+++	Razem
Melnt	94	30	32	202	358
Bordet	192	31	23	86	332
Citochol	0	55	73	142	270

Inne badania bakteriologiczne, jak badania na gruźlicę, posiewy ropy, płynu opłucnego, mózgowo - rdzeniowego i t. d. były wykonywane w niewielkim zakresie. Ogółem takich badań wykonano 211.

Wyjątkowo mała ilość badań w kierunku błonicy tłomaczy się tym, że był to okres kiedy lekarze dopiero zaczęli korzystać z badań naszego Zakładu w Gdyni. Obecnie w samej Gdyni ta sprawa stoi lepiej. W pierwszych 2-ech miesiącach b. r. wykonano tyle badań na błoniec dla Gdyni, co w całym ubiegłym półroczu 1937 roku. Gorzej przedstawia się sprawa badań błonicy na terenie powiatu morskiego. Za cały czas istnienia Oddziału Bakteriologicznego w Gdyni z terenu powiatu Morskiego nie otrzymano ani jednego nalotu do badania na błoniec.

Sprawy zgłaszania przez miejscowe czynniki chorób zakaźnych pozostawiają wiele do życzenia. Braki istniejące w tej dziedzinie wystąpiły szczególnie jaskrawo ze zgłaszaniem duru brzuszego przez powiat morski za rok 1937.

II. Kontrola żywności i przedmiotów użytku na Pomorzu.

Statystyczne wykazy kontroli badania żywności na terenie województwa pomorskiego ujawniają o wiele większy na całym terenie województwa procent prób zakwestionowanych, niż to stwierdzają analogiczne statystyki na terenach innych województw. Gdy np. województwo krakowskie wykazuje 17,2% prób zakwestionowanych, województwo wileńskie 25,3%, a województwo warszawskie 26,5%, województwo krakowskie wykazuje 17,2% prób zakwestionowanych, wojewódz-

two wileńskie 25,3%, a województwo warszawskie 26,5%, województwo pomorskie daje ponad 40%, a specjalnie Gdynia 43,5% zakwestionowanych prób żywności (zafalszowanej i zepsutej żywności).

Na początku swego istnienia w Gdyni Zakład Badania Żywności miał bardzo szczupły personel. Mimo to, zawdzięczając wielkiemu doświadczeniu i umiejętności kierownika Zakładu p. *W. Kolskiego* działalność zakładu wywarła dodatni wpływ na stan badanych artykułów na Pomorzu.

Bodaj największą bolączką ówczesną było to, że miejscowe organa kontroli: komunalne, miejskie i t. p. albo kontrolowały żywność w sposób niewystarczający, albo w wielu miejscowościach wcale nie kontrolowały — nie pobierały prób żywności.

T A B L I C A V.
Sprawozdanie Oddziału Badania Żywności za lata 1934 — 1937.

Rok kalendarzowy	Ogółem zbadano prób	Ilość prób zakwestionowanych	%	Próby nadesłane przez:					
				Starostwo powiatowe	Zarządy miejskie	Komisaria Rządu	Urzędy celne	Prywatne	Kontr. P. Z. H.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1934	3946	1490	40,3	119	330	65	645	153	2638
1935	3421	1502	43,9	158	705	67	462	105	1929
1936	3188	1362	42,7	209	596	86	524	128	1657
1937	3611	1354	37,5	363	1362	92	474	91	1240

Na przytoczonej tablicy statystycznej Nr. V za lata 1934 - 1937 widzimy w rubryce 5-tej, że pobieranie prób przez kontrolerów sanitarnych starostw powiatowych wzrastało z roku na rok i w roku 1937-ym wyniosło 363 — liczbę trzykrotnie większą od liczby 119 pobranych prób w r. 1934-m. Taką samą zmianę na lepsze widzimy i ze strony zarządów miejskich, gdyż rubryka 6-ta wykazuje wzrost z 330 na 1362 próby za tenże okres 4-eh lat.

Sprawa kontroli żywności na Pomorzu ruszyła, jak widzimy, z miejsca i robi stałe postępy.

Postępy te jednak nie dotyczą w równej mierze całego terenu województwa pomorskiego, lecz obejmują tylko część województwa; wybitniejsze postępy wykazało zaledwie kilka powiatów, co jednak wystarczająco świadczy o tem, że i wszystkie powiaty mogły zrobić podobne postępy w kontroli żywności.

Zestawienie porównawcze prób art. żywności zbadanych przez Oddz. B. Ż. w latach 1936-1937

L. b.	N a z w a p o w i a t u	1936				1937				Minimalna ilość prób jaka winna była być pobrana	% wypeł- nienia obowią- zków przez organę dozoru				
		Nadesłane przez org. adm. ogólnej		Pobrańe przez kontr. P. Ż. H.		Nadesłane przez org. adm. ogólnej		Pobrańe przez kontr. P. Ż. H.							
		Zbad. prób	Zakw. zakw.	Zbad. prób	Zakw. zakw.	Zbad. prób	Zakw. zakw.	Zbad. prób	Zakw. zakw.						
1.	Brodnica z pow.	7	6	85,7	55	46	83,6	73	41	56,1	17	8	47,0	113	64,6
2.	Chełmno "	17	5	29,4	27	14	51,8	5	2	40,0	27	16	59,2	106	4,7
3.	Chojnice "	60	32	53,3	49	37	75,5	8	5	62,5	51	32	62,7	144	5,5
4.	Działdowo "	36	30	83,3	47	36	76,3	46	24	32,1	44	27	61,3	85	54,0
5.	Gdynia-miasto	86	62	72,0	893	442	49,3	92	58	52,1	611	329	53,8	200	46,0
6.	Grudziądz-m.	4	1	25,0	101	71	70,3	135	53	39,2	48	31	65,0	120	112,5
7.	Grudziądz-pow.	—	—	—	—	—	—	7	1	14,2	—	—	—	86	7,9
8.	Kartuzy z pow.	—	—	—	24	11	45,8	1	1	100,0	24	20	83,3	138	0,7
9.	Kościerzyna "	11	3	27,2	43	29	67,4	18	13	72,2	43	28	65,0	104	17,3
10.	Lubawa "	—	—	—	37	24	64,8	—	—	—	—	—	—	108	0,0
11.	Tczew "	3	1	33,3	80	57	71,2	3	1	33,3	81	45	55,5	135	2,2
12.	Toruń-miasto	424	141	32,5	—	—	—	1039	283	27,2	—	—	—	120	865,8
13.	Toruń-powiat	19	4	21,0	68	36	52,9	70	11	15,7	43	30	69,7	121	57,8
14.	Tuchola z pow.	2	—	—	—	—	—	14	4	28,5	19	4	21,0	83	16,8
15.	Starogard "	12	6	50,0	33	21	63,6	50	32	64,0	31	21	66,6	142	35,2
16.	Sępólno "	2	1	50,0	30	21	70,0	4	4	100,0	17	10	58,8	60	6,6
17.	Świecie "	30	21	70,0	43	25	68,1	40	18	45,0	39	22	56,4	177	22,6
18.	Wąbrzeźno "	52	44	84,6	32	25	78,1	62	38	61,2	44	30	68,1	100	62,0
19.	Wejherowo "	107	31	28,9	95	57	60,0	150	43	28,6	95	52	52,6	160	93,7
	R a z u m	882	385	43,6	1657	952	57,1	1817	632	34,7	1240	705	56,8	2302	—

Tablica Nr. VI podaje zestawienie porównawcze prób artykułów pobranych i zbadanych w latach 1936 i 1937 w każdym poszczególnym powiecie i w tych miastach wydzielonych, w których w ogóle były pobierane próby żywności.

Z wykazu tego wynika, że sytuacja ulega poprawie głównie w tych miejscowościach, do których wyjeżdżał systematycznie kontroler żywnościowy Państwowego Zakładu Higieny. Z małymi wyjątkami (Tezew) miejscowe czynniki pod wpływem kontroli Państw. Zakładu Higieny usprawniały działalność własnej kontroli. Jaskrawym przykładem tego służyć może Brodnica, z której organa administracji ogólnej w r. 1936 przysłały do P. Z. H. do Gdyni tylko 7 prób żywności do badania, a już w r. 1937 przysłano 73 próby. Daje się w Brodnicy również stwierdzić spadek próbek zakwestionowanych z 85% w r. 1936 na 56% w r. 1937.

W niektórych miejscowościach zaniedbanie jest tak wielkie, że władze miejscowe muszą zwrócić szczególną uwagę na to, by organa administracji sanitarnej wykonywały swój obowiązek.

Istnieje odosobiony wypadek, gdzie cały powiat Lubawa nie nadsyłał wcale próbek żywności do badania. Nadomiar złego dzieje się tak w tym właśnie powiecie Lubawa, w którym niewygasający od szeregu lat dur brzuszny stanowi specjalnie trudne zagadnienie.

Samo nadsyłanie próbek żywności do badania jeszcze nie wyczerpuje sprawy. Trzeba umieć pobrać dla analizy próbę i to potrafi zrobić tylko należycie przeszkolony personel (kontrolerów sanitarnych).

Na ogół biorąc, na terenie prawie całego województwa pomorskiego musi być usprawniona kontrola nad badaniem żywności tak w kierunku należytego wykonywania obowiązków kontroli (przysyłania do Państw. Zakładu Higieny do Gdyni większej liczby próbek do badania) jak i bardziej umiejętnego pobierania próbek żywności.

Braki w omawianej dziedzinie kontroli powodują, że dotąd stan żywności na Pomorzu pozostawia dużo do życzenia. Łatwo o tym się przekonać na pierwszym lepszym przykładzie nawet tak codziennego powszechnego użytku, jaki stanowi mleko i nabiał.

Załączona tablica Nr. VII wykazuje, że za okres 4 ubiegłych lat spośród zbadanych około 6.000 próbek mleka zakwestionowanych prób było od 36% do 44%, a wśród nabiału zakwestionowanych prób było od 50% do 60% ogólnej liczby próbek. Procent jest to olbrzymi. Powszechnie znane jest, jak ważną rolę odgrywa mleko w odżywianiu ludności, zwłaszcza dzieci i młodzieży.

T A B L I C A VII.

Sprawozdanie Oddziału Badania Żywności za lata 1934 — 1937.

Rok kalen- darzowy.	Ogółem zba- dano próbek	m l e k o			Nabiał bez mleka			Inne art. żywności		
		zbad.	zakw.	%	zbad.	zakw.	%	zbad.	zakw.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1934	3950	2023	737	36,4	344	199	57,8	1558	554	35,5
1935	3426	1544	688	44,6	501	284	66,7	1369	528	38,6
1936	3200	1188	522	43,9	361	217	60,1	1620	621	38,3
1937	3625	1052	443	42,1	588	291	49,5	1950	619	31,7

Na Pomorzu sprawa dobrej jakości artykułów spożywczych posiada tym większe znaczenie, że żywność z rynków pomorskich może każdej chwili stać się obiektem eksportu, przede wszystkim w zakresie zaopatrywania naszych i obcych statków w żywność.

Ta nowa dziedzina handlu naszego rozrasta się z roku na rok i w ostatnich latach koszt żywności dostarczanej przez Gdynię na okręty polskie i obce już przekracza 3 miliony złotych rocznie.

Wykazują to poniższe tablice statystyczne Nr. VIII i Nr. IX za ubiegłe lata.

T A B L I C A VIII.

Artykuły krajowe i zagraniczne w obrotach zaopatrywania okrętów.

Lata	Artykuły krajowe		Artykuły zagraniczne		Ogółem	%
	Wartość w złot.	%	Wartość w złot.	%		
1935	1.075.422	67,9	510.270	32,1	1.585.642	100
1936	2.076.085	76,3	646.795	23,7	2.722.850	100
1937	2.862.050	77,7	824.888	22,3	3.686.938	100

T A B L I C A IX.

Wartość artykułów dostarczonych na statki.

Lata	P o l s k i e		O b c e		O g ó ł e m	
	złotych	%	złotych	%	złotych	%
1935	846.967	53,5	738.725	46,5	1.585.692	100
1936	1.530.999	57,3	1.191.881	43,7	2.722.880	100
1937	1.881.230	51,1	1.805.709	48,9	3.686.938	100

U W A G A: Statystyczne wykazy tablicy VIII i IX podają z książki *Bolesława Koselnika: „Zaopatrywanie okrętów“*, Gdynia 1937 r.

Jak widzimy z powyższych rozważań, każde większe miasto we własnym, dobrze zrozumianym interesie, powinno dążyć do utworzenia Miejskiego Zakładu Badania Żywności. W miastach kontrola żywności powinna odbywać się zupełnie inaczej, niż na terenach powiatowych miasteczek i na wsi. Dla terenów właśnie powiatowych została narazie wyznaczona jako *minimalna norma* pobierania próbek żywności — po 2 próbki na każde 1000 mieszkańców rocznie. Dla miast te normy są oczywiście o wiele większe. Tak na przykład Miejski Instytut Higieny w Warszawie pobiera rocznie około 50.000 próbek żywności, co stanowi blisko 50 próbek na każde 1000 mieszkańców. I z roku na rok powiększa liczbę próbek. W tej proporcji miasta, liczące ponad 50.000 mieszkańców, jak Toruń, Grudziądz i Gdynia, powinny byłoby same pobierać rocznie po około 5.000 próbek do badania. A to jest możliwe tylko wówczas, jeżeli każde z tych miast będzie miało własny Miejski Instytut Higieny na wzór takiego Instytutu istniejącego już w Bydgoszczy. Dotąd Filia Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni wykonywała około 4.000 badań próbek rocznie z terenu całego Pomorza. Tymczasem same 3 większe miasta woj. pomorskiego wymagają przebadania rocznie około 12.000 do 15.000 próbek żywności i przedmiotów użytku. Rzeczą więc jasną jest, że Państwowy Zakład Higieny nie jest w stanie wyrezytować w tej czynności Zarządów Miejskich wspomnianych 3 dużych miast, bo musiałby niepomrotnie rozszerzyć swoje pracownie i znacznie powiększyć swój personel. Na terenie Pomorza istniejące 3 największe miasta, jak Grudziądz, Toruń i Gdynia, ustawowo powinny posiadać własne Zakłady Badania Żywności. Gdyby Filia w Gdyni nawet zechciała wyrezytować całkowicie aż 3 duże miasta w kontroli nad żywnością, kontrola ta nigdy nie będzie mogła zastąpić własnych zakładów, na czem zawsze ucierpi w tym lub innym stopniu ludność większych miast, a nawet i przemysłowo - handlowe interesy tych miast.

W zrozumieniu tej sytuacji wymienione miasta muszą dążyć do utworzenia własnych Zakładów. W tych dążeniach Państwowy Zakład Higieny może miastom okazywać pomoc w przygotowaniu fachowego personelu. Poza sprawami budżetowymi, najtrudniejszą sprawą jest zdobycie dla tego rodzaju Miejskich Zakładów personelu fachowego. Otóż Państwowy Zakład Higieny może taki personel zawczasu przeszkolić i odpowiednio już przygotowany personel dać odnośnym Zarządów Miejskim dla zapoczątkowania, względnie dla zorganizowania własnych Miejskich Instytutów.

W wypadkach trudności budżetowych można rozpocząć od utworzenia nie od razu całego Instytutu Badania Żywności choćby na mniejszą skalę, ale od jednej pracowni — dajmy na to badania w pierw samego mleka, a potem i nabiału w ogóle. Następnie można zorganizować dział badania mięsa i przetworów mięsnych (przede wszystkim trychynoskopie) i t. d. i rozszerzając stopniowo, stworzyć dla swego miasta wreszcie całość Instytutu Badania Żywności.

Posiadałoby to bardzo wielkie znaczenie dla terenu całego Pomorza. Bo dopiero z chwilą uruchomienia w Toruniu, Grudziądzu i Gdyni takich Miejskich Instytutów Higieny mógłby Państwowy Zakład Higieny wykonać wszystkie swoje zadania w stosunku do powiatowych terenów Pomorza i głównie w stosunku do portu. Dopiero wówczas stałoby się możliwe i podniesienie z minimalnej normy 2 prób na 1000 ludności dla terenów powiatowych Pomorza na 3 lub 4 próby na każde 1000 ludności.

Może dałoby się również wykorzystać w większych miastach (Bydgoszcz, Toruń, Grudziądz, Włocławek i może inne jeszcze) dla celów badania żywności pracownie zawodowych szkół przemysłowo - handlowych. Potrzebują one materiału dla zajęć praktycznych. Czy by nie mogły za pośrednictwem lekarzy powiatowych uzyskiwać materiał pobierany przez kontrolerów żywnościowych z tym, że wyniki badań swoich będą oddawać do dyspozycji lekarza powiatowego? Wykryte przez te pracownice szkolne materiały do zakwestionowania można by następnie skierowywać do Państwowego Zakładu Higieny.

III. Badania wody w latach 1933 — 1937 na Pomorzu.

W okresie sprawozdawczym na terenie województwa pomorskiego znajdowało się według danych statystycznych Urzędu Wojewódzkiego:

wodociągów	33.
studni wierconych	18.048
studni kopanych z cembrowiną murowaną i z pompą	13.910
studni kopanych bez pompy	19.720
źródeł ujętych	618
źródeł nie ujętych	641

Poza tym istnieje jeszcze znaczna liczba studzien prymitywnych. Na ogół stan studni pozostawia dużo do życzenia, był w wielu miejscach i nadal pozostaje jeszcze w dużym zaniedbaniu. Nie są przestrzegane

w większości wypadków przepisy urządzenia studni i zabezpieczenia jej przed zanieczyszczeniem. W tym zakresie dozór sanitarny ma bardzo wiele do zdziałania.

Jak wiadomo, badania chemiczne i bakteriologiczne wody należy robić tylko w takiej studni, której urządzenie odpowiada przepisom. Dozór sanitarny powinien najpierw doprowadzić studnię do należytego porządku i dopiero wówczas robić analizę wody.

T A B L I C A X.
Zestawienie badania wody za lata 1933 — 1937.

Rok	Zbadano prób wody	Zakwestionowano wody niezdatne do picia	% zakwestionowanych prób
1933	120	17	14 %
1934	231	77	33 %
1935	400	166	42 %
1936	621	296	48 %
1937	175	45	26 %

Wynika z tablicy, że im więcej się badało z roku na rok wodę, tym więcej wypadło dyskwalifikować studnie. Raptowny spadek procentu zakwestionowanych prób wody w r. 1937 należy wytłomaczyć tym, że w związku z reorganizacją Oddziału Badania Wody zaczęto bardziej rygorystycznie przestrzegać, aby nadsyłana do badania woda była pobierana tylko ze studni już doprowadzonej całkowicie do porządku. Odrzucano więc dużo prób wody, o ile nie był do nadesłanej próby załączony dokładnie wypełniony kwestionariusz studni, wykazujący jej stan należyty.

Poza tym pewny nacisk został położony na to, by do badania przesyłano wodę przede wszystkim ze studzien, obsługujących obowiązane do periodycznej kontroli wody warsztaty przetwórcze, jak mleczarnie, maślarnie, śmietankarnie, fabryki i przetwórnice wyrobów mięsnych, piekarni, rzeźni i t. p.

Ministerstwo Opieki Społecznej zezwoliło na udzielanie za badania wody ulgowej taryfy tym zakładom przemysłu spożywczego, które znajdują się w trudnej sytuacji finansowej.

Ministerstwo robi w ten sposób daleko idące ułatwienia celem zapewnienia zakładom przetwórczym odpowiedniej wody, która by nie mogła dyskwalifikować, ani nawet obniżyć wartości wyrobów przemysłu spożywczego.

Zakłady wodociągowe są na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dnia 16. III. 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 310) i okólnika Min. Op. Sp. Nr. 6/34 z dnia 16. III. 1934 r. obowiązane do stałej miesięcznej kontroli wody pobieranej z trzech punktów wodociągowych (przed i po filtrach i z sieci). Dla ułatwienia Zarządom Miejskim wykonywania tej kontroli Państwowy Zakład Higieny daje możliwość zawierania ryczałtowych umów dla badania wody na okres roczny.

Poniżej są podane obniżone opłaty ryczałtowe dla takich rocznych umów.

T A B L I C A X I.

Taryfa opłat ryczałtowych na okres roczny.

Rodzaj wodociągu	Liczba badań w ciągu roku objęta ryczałtem		Opłata jaka przypadałaby wg. taryfy norm. zł.	Opłata ryczałtowa przy wpłaceniu z góry		
	chemicznych	bakteriologicz.		za cały rok zł.	za 1/2 roku	za kwartał
1. Wodociąg zasilany wodą podziemną z małą siecią rozdzielczą tzn. ogólnej długości do 5000 m.	6	12	220.—	150.—	76.—	39.—
2. Wodociąg j.w. ze średnią siecią rozdzielczą, tzn. ogólnej długości od 5000 do 25000 m.	6	24	330.—	225.—	113.—	57.50
3. Wodociąg j.w. z dużą siecią rozdzielczą tzn. ogólnej długości powyżej 25000 m.	6	36	450.—	300.—	151.—	76.50
4. Wodociąg zasilany wodą powierzchniową z małą siecią rozdzielczą	12	24	420.—	300.—	151.—	76.50
5. Wodociąg j.w. ze średnią siecią rozdzielczą	24	60	960.—	630.—	316.—	159.—
6. j.w. duża sieć rozdzielczą	24	84	1200.—	780.—	391.—	196.50

IV. Nastawienie filii na zagadnienia medycyny podzwrotnikowej.

Sam fakt, że Państwowy Zakład Higieny w Warszawie parokrotnie podniósł sprawy medycyny podzwrotnikowej, nawet zorganizował w r. 1931-m w Warszawie pierwszy kurs Medycyny Podzwrotnikowej, wywarło pewien wpływ na świat lekarski. Jako wynik tego należy uważać ogłoszenie szeregu prac na tematy chorób podzwrotnikowych i kolonialnych, które ukazały się w Polsce po raz pierwszy.

Ukazały się te prace nie tylko w literaturze periodycznej fachowej lekarskiej, ale nawet w podręcznikach. Tak naprzykład w wydanym w roku 1937-m 3-tomowym dziele pod tyt. „Choroby Zakaźne“, widzimy szereg jednostek chorobowych dawniej zwykle pomijanych. Mianowicie: dżuma, denga, sprue, gorączka pappataci, kala-azar, leishmanioza skórna i błon śluzowych, choroba Chagasa, pian, sołdoku, śpiączka afrykańska, gorączka maltańska, choroba Banga, tularemia i t. p.

Wpływ ten dosięgnął również i samej Gdyni, zwłaszcza z chwilą rozpoczęcia organizowania w Gdyni Filii Państwowego Zakładu Higieny. Na terenie samej Gdyni ukazało się kilka rozpraw na tematy chorób, związanych z podzwrotnikami, koloniami i w ogóle morską komunikacją, jak naprzykład dr *Brodniewicza* „Zagadnienie lekarza okrętowego w Polskiej Marynarce Handlowej“ i druga praca „O chorobie morskiej“. „O możliwościach zawleczenia do Polski chorób zakaźnych drogą morską i o środkach zapobiegawczych, stosowanych w porcie Gdynia“ napisał dr *Zdzisław Teisseyre*. Na zebraniach Sekeji Naukowej Związku Lekarzy Polskich w Gdyni zaczęto również poruszać tematy powyższe. Na ostatnim dorocznym posiedzeniu z dnia 1 grudnia 1937 r. dr *Markowski* wygłosił odczyt pod tyt. „Praca lekarza w podróży dalekomorskiej“ i omówił w nim takie jednostki chorobowe jak: trąd, gorączka maltańska, zimnica pełzakowa, leishmaniozy, wrzód tropikalny, pian, tyfus plamisty afrykański, ankilostomiaza, bilharzia i t. p. Następnie odczyt ten został wydrukowany w Nr. 3 z r. 1938-go (str. 338) Lekarza Wojskowego. Dr *Markowski* proponuje w nim wprowadzić doksztalcenie lekarzy okrętowych, a kandydatów na lekarzy okrętowych poddawać specjalnemu szkoleniu.

Filia Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni ogłosiła drukiem prace:

- 1) O metodyce epidemiologicznej oceny ładunków okrętowych (w Nr. 12-m Lekarza Polskiego z r. 1937)
- 2) O sanitariatach portowych i egzaminach na stopień „lekarzy okrętowych” (w Nr. Nr. 3 i 4 Lekarza Wojskowego z r. 1937.)
- 3) Z epidemiologii dżumy Nr. 49 (6 grudnia 1936 r.) Polska Gazeta Lekarska.
- 4) Zatrucie jadem kiełbasianym (jadem botulinow.) W drugim tomie podręcznika „Choroby zakaźne” str. 505.
- 5) O tularemii (Napisana praca w grudniu 1937 r. Wygłoszona jako odczyt na Walnym Zebraniu Związku Łowieckiego w styczniu 1938 r. wydrukowana w Nr. 19 — 20 Warsz. Czasop. Lekarsk., maj 1938 r.).

Skutkiem nieobsadzenia w Filii stanowiska lekarza epidemicznego w roku sprawozdawczym, jak również niektórych innych stanowisk, wszystkie wymienione w wykazie 5 prac zostały opracowane przez kierownika Filii.

W związku z zagadnieniami Medycyny Portowej i Sanitariatu Morskiego Filia wypróbowała metody Widmarka i Nicloux dla określenia alkoholu we krwi. Posiada to duże znaczenie dla miasta portowego, dla zapobiegania nieszczęśliwym wypadkom w porcie. Określenia alkoholu we krwi dokonywane były w odosobnionych wypadkach. Systematyczne badania odłożono do chwili zorganizowania w Filii Oddziału Higieny Pracy i badań chorób zawodowych.

Filia Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni opracowała plan pracowni dla badania szeszurów i pracowni epidemiologicznej portowej dla Portu Gdyni. Tymczasowo pracownia dla badania szeszurów została umieszczona w budynkach Kwarantanny (Szpital Zakaźny). Filia przygotowuje personel fachowy dla obsłużenia tej pracowni.

W samej Filii Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni została rozpoczęta praca nad utworzeniem specjalnej biblioteki, w której mają się znaleźć w odpowiedniej ilości książki i czasopisma, poświęcone również zagadnieniom medycyny tropikalnej i zagadnieniom sanitarnym oraz epidemiologicznym, związanym z portem, z marynarką i z handlem morskim.

1072

1420

~~101138~~

~~211~~45.

Jakubkiewicz J.
Spraw. filii PZM w Gdyni 1937r.

GDYNIA

8527/M2

11074